

Опис алгоритмів вирішення завдання

*Алгоритм рішення задачі виключення грубих помилок
у спостереженнях*

Нехай $y = \{y_1, y_2, \dots, y_n\}$ – множина тимчасових інтервалів між натисканням клавіш, n – кількість тимчасових інтервалів². Необхідно розв'язати задачу перевірки значимості елементів $y_i, i = \overline{1, n}$ множини y . Для цього сформуємо множину $y' = y \setminus y_i$, тобто всі математичні параметри розраховуються без урахування елемента y_i у вихідній множині y' , n' – кількість елементів у множині y' , $n' = n - 1$. Розраховуємо математичне сподівання M_i :

$$M_i = \frac{\sum_{k=1}^{n'} y'_k}{n'};$$

розраховуємо дисперсію:

$$S_i^2 = \frac{\sum_{k=1}^{n'} (y'_k - M_i)^2}{n' - 1};$$

розраховуємо середньоквадратичне відхилення:

$$S_i = \sqrt{S_i^2}.$$

Розраховуємо коефіцієнт Стюдента³ t_p :

$$t_p = \left| \frac{y_i - M_i}{S_i / \sqrt{n'}} \right|.$$

Для числа ступенів свободи $n' - 1$ і рівня значимості $\alpha = 0,05$ визначаємо табличний коефіцієнт Стюдента t_T . Якщо $t_p > t_T$, то елемент y_i – відкидається і розрахунок починається знову до тих пір, поки $i \neq n$. В іншому випадку елемент y_i оголошується значущим.

² <https://scienceforum.ru/2016/article/2016029537>

³ <https://docs.microsoft.com/ru-ru/dotnet/api/system.web.ui.datavisualization.charting.statisticformula?redirectedfrom=MSDN&view=netframework-4.8>

*Алгоритм рішення задачі перевірки гіпотези про рівність центрів розподілу
двох нормальних генеральних сукупностей*

Вирішуємо задачу перевірки однорідності двох вибірових дисперсій. Нехай n – число елементів у множині тимчасових інтервалів².

– Вибіркова дисперсія S_1 для еталонних параметрів.

– Вибіркова дисперсія S_2 для множини тимчасових інтервалів, отримана в режимі автентифікації, тоді

$$S_{max}^2 = \max(S_1^2, S_2^2), S_{min}^2 = \min(S_1^2, S_2^2).$$

Розраховуємо коефіцієнт Фішера⁴ – розрахунковий F_p :

$$F_p = \frac{S_{max}^2}{S_{min}^2}.$$

Для кількості ступенів свободи $n-1$ і рівня значимості $\alpha=0,05$ визначаємо табличний коефіцієнт Фішера F_T . Якщо $F_p > F_T$, то дисперсії неоднорідні, в іншому випадку дисперсії рівні.

Вирішуємо задачу перевірки гіпотези про рівність центрів розподілу двох нормальних генеральних сукупностей.

Нехай $y = \{y_1, y_2, \dots, y_n\}$ – множина тимчасових інтервалів між натисканням клавіш отриманих у режимі автентифікації, n – кількість тимчасових інтервалів. Нехай k_e – кількість еталонних спроб набору ключової фрази, $x_\lambda = \{x_1, x_2, \dots, x_n\}$ – множина еталонних часових інтервалів ($\lambda=1 \dots k_e$), тоді

$$S_{x_\lambda}^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (x_{\lambda_i} - M_{x_\lambda})^2}{n-1}; S_y^2 = \frac{\sum_{i=1}^n (y_i - M_y)^2}{n-1};$$
$$S = \sqrt{\frac{(S_{x_\lambda}^2 + S_y^2)(n-1)}{2n-1}}; t_p = \frac{|M_{x_\lambda} - M_y|}{S \cdot \sqrt{\frac{2}{n}}}.$$

Тепер необхідно перевірити, чи можна з певною ймовірністю p вважати, що розбіжність між M_{x_λ} і M_y викликані випадковими причинами. Для цього по таблиці розподілу Стюдента (рівень значимості $\alpha = 1-p$, число ступенів свободи

⁴ <https://docs.microsoft.com/ru-ru/archive/msdn-magazine/2015/november/test-run-the-t-test-using-csharp>

$n-1$) визначимо табличне значення t_T , після чого розрахуємо величину t_p . Якщо $t_p > t_T$, то розбіжність не випадкова.

Нехай r – кількість позитивних рішень задачі, тобто що розбіжність випадкова, тоді $P = r / k_e$ – оцінка вірогідності, що користувач є автором еталонних характеристик. Необхідно пам'ятати, що з плином часу клавіатурний почерк користувача буде зазнавати змін. У цьому випадку рекомендується після кожної успішної спроби автентифікації зберігати розраховану величину в списку еталонних характеристик користувача.

Розрахунок помилок 1-го та 2-го роду

На підставі отриманих результатів з перевірки гіпотез, необхідно розрахувати помилки 1-го та 2-го роду.

Помилки 1-го роду визначаються як вірогідність того, що легітимний користувач не буде вірно ідентифікований:

$$P_1 = \frac{N_1}{N_0},$$

де N_0 – загальна кількість спроб пройти процедуру автентифікації легітимним користувачем, N_1 – кількість невдалих спроб.

Помилки 2-го роду визначаються як вірогідність того, що нелегітимний користувач буде ідентифікований як легітимний:

$$P_2 = \frac{N_2}{N_0},$$

де N_0 – загальна кількість спроб пройти процедуру автентифікації нелегітимним користувачем, N_2 – кількість вдалих спроб.

3. Блок-схема алгоритму рішення завдання

У ході проектування та реалізації програмного забезпечення (згідно з завданням даної практичної роботи) розроблено дві блок-схеми, які відповідають режимам роботи цього програмного забезпечення. На рис. 1. Показана блок-схема алгоритму роботи програмного засобу у режимі навчання, а на рис. 2 – блок-схема алгоритму роботи програмного засобу у режимі автентифікації користувачів на основі кодової фрази (клавіатурний почерк).

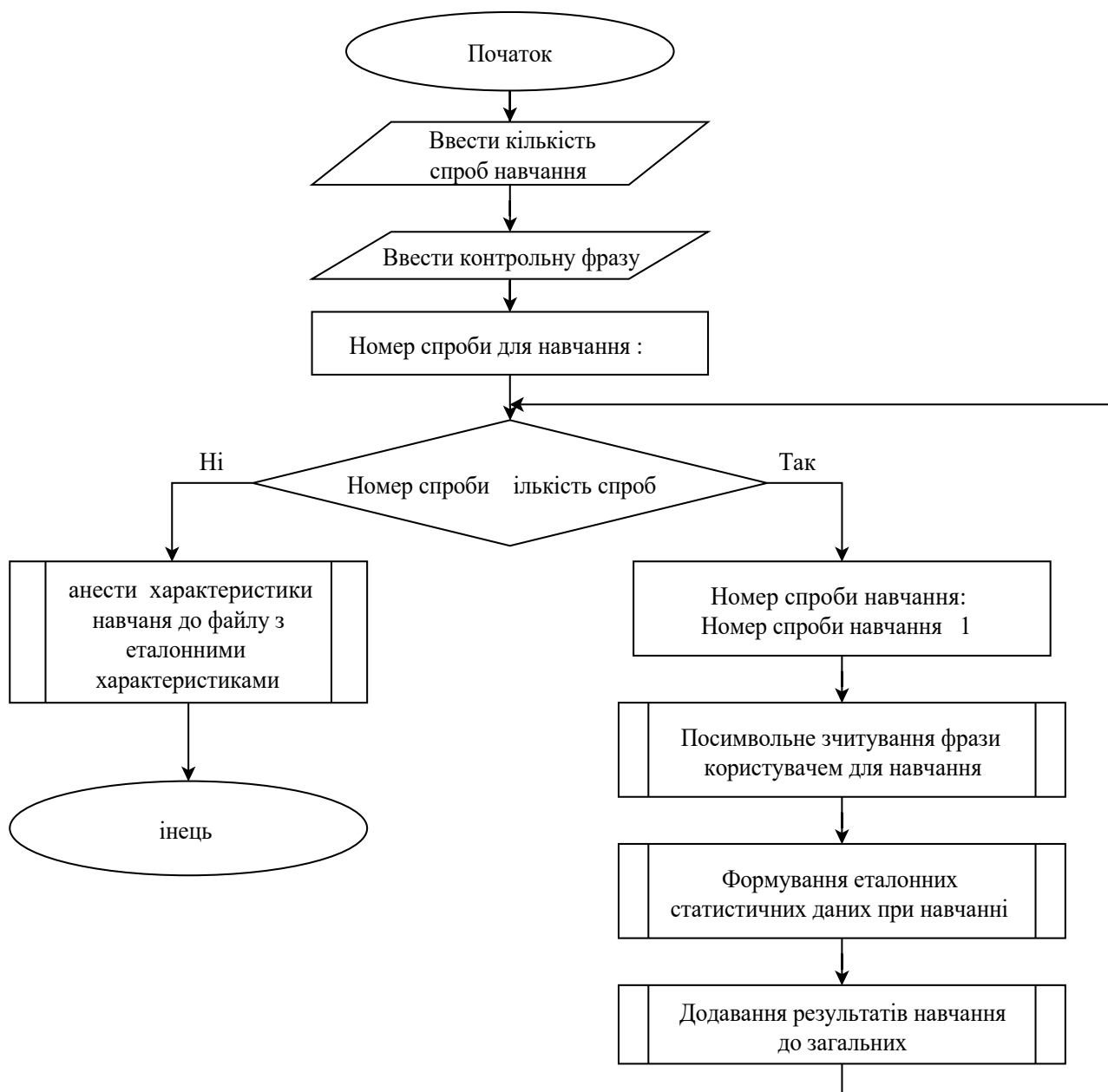

Рис. 1 – Блок-схема алгоритму роботи програмного засобу в режимі навчання

Слід зазначити, що кожна з процедур, які показані блок-схемах на рис. 1 та рис. 2 відповідає за відповідну обробку даних. Процедура посимвольного зчитування формує інтервали затримки між натисканням кнопок на клавіатурі. Процедура формування статистичних даних виконує формування даних про математичне сподівання, дисперсію, критерії Стюдента і Фішера тощо.

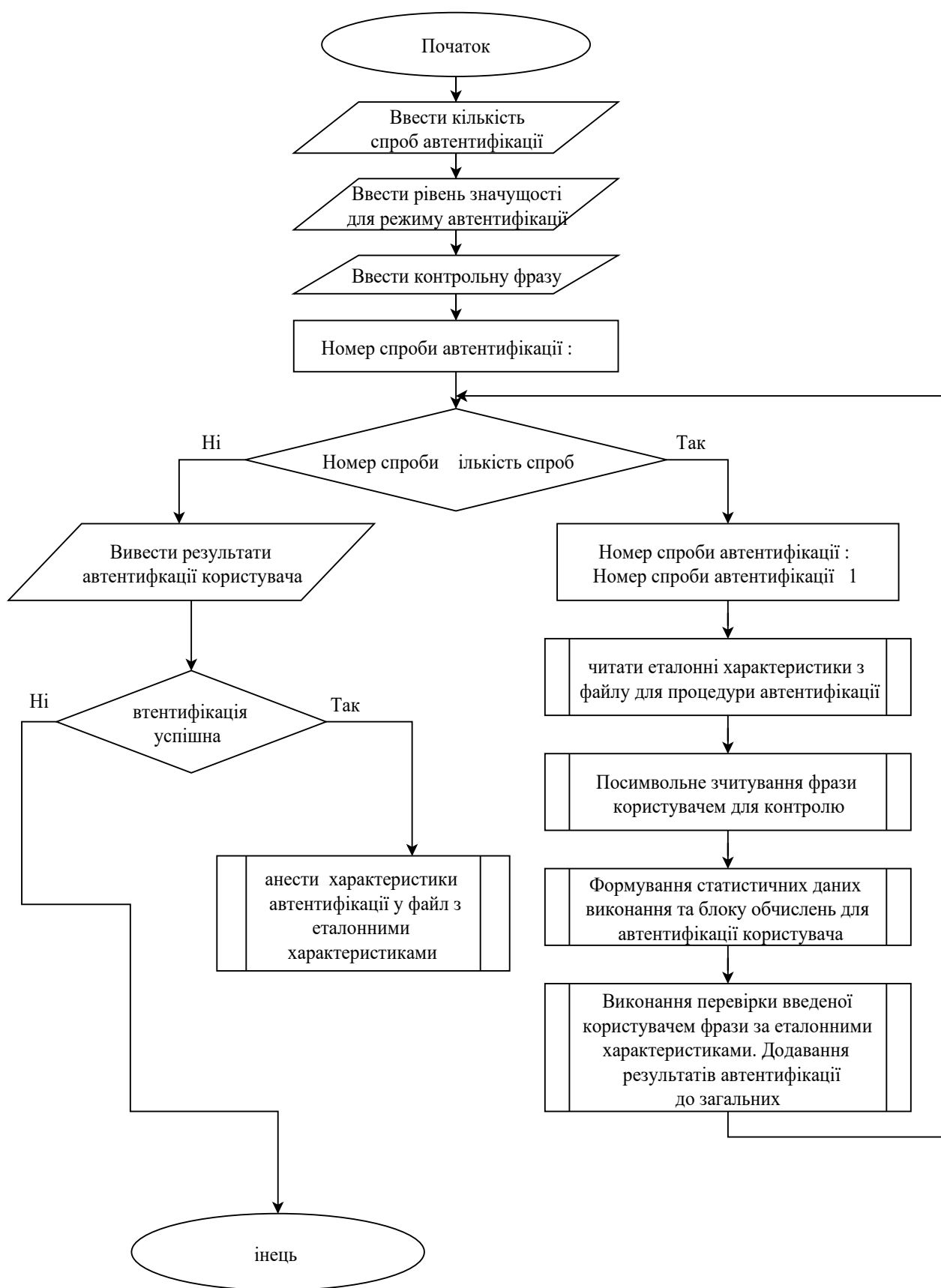

Рис. 2 – Блок-схема алгоритму роботи програмного засобу в режимі перевірки (автентифікації користувача)